

INFORMACINIS PRANEŠIMAS iš ES narkotikų stebėsenos agentūros Lisabonoje

2009 M. METINĖ ATASKAITA: PAGRINDINIAI AKCENTAI

Kokainas ir heroinas tvirtai laikosi Europos narkotikų rinkoje

(2009 11 5, LISABONA **NESKELBTI IKI 10.00 VAL. VIDURIO EUROPOS (Briuselio) laiku**) **ES narkotikų stebėsenos agentūra (EMCDDA)** teigia, jog kol kas maža ženklų, kurie rodytų, kad didžiausias problemas Europoje keliančių dviejų narkotikų – kokaino ir heroino – vartojimas Europoje mažėtų. Kelių narkotikų vartojimas taip pat kelia rimtą susirūpinimą, nes prieinamų narkotinių medžiagų asortimentas plečiasi, o jų vartojimo būdai tampa didėjančia problema ⁽¹⁾. Tačiau pastebimi ir teigiami poslinkiai: pavyzdžiui, nauji duomenys patvirtina, kad kanapių vartojimas ir toliau mažėja, ypač tarp jaunimo. Tokius komentarus šiandien girdime, agentūrai Briuselyje skelbiant **2009 m. metinę ataskaitą: narkotikų problema Europoje**.

Kokainas, vis dar populiariausias Europoje stimulantas. Pranešama apie vėl didėjančią vartojimą

Kokainą bent kartą gyvenime yra bandę maždaug 13 mln. suaugusių europiečių (nuo 15 iki 64 metų amžiaus). Iš jų 7,5 mln. yra jauni suaugusieji (15–34 metų amžiaus), iš kurių 3 mln. vartojo kokainą praėjusiais metais. **Europos Sąjungoje** daugiausia kokaino suvartojama **Vakarų Europos šalyse**, likusioje Europos dalyje jo vartojimas išlieka nedidelis. Šalyse, kuriose kokainas labiausiai paplitęs, t. y. **Danijoje, Ispanijoje, Airijoje, Italijoje** ir **JK**, naujausios apžvalgos rodo, kad jo vartojimas tarp jaunų suaugusiųjų svyravo nuo 3,1 proc. iki 5,5 proc. (5 skyrius, 8 lentelė). Daugumos duomenis teikiančių šalių naujausi tyrimai rodo stabilias arba kylančias vartojimo per pastaruosius metus tendencijas 15–34 metų amžiaus grupėje (GPS 14 pav., i ir ii dalys).

2007 m. kokaino konfiskavimo Europoje atvejų skaičius išaugo iki 92 000 (palyginti su 84 000 2006 m.), bendras konfiskuotas šių narkotikų kiekis sumažėjo iki 77 tonų (sumažėjo nuo 121 tonos 2006 m.). 22 proc. pirmą kartą pradedančių gydytis pacientų nurodo kokainą kaip pagrindinį vartojamą narkotiką. 2007 m. užregistruota maždaug 500 mirties atvejų, susijusių su kokaino vartojimu.

Heroinas. Vartojimo tendencijos nebemažėja

Šiandien skelbiami duomenys patvirtina praėjusiųjų metų metinėje ataskaitoje EMCDDA išsakytas mintis apie „stabilią, bet daugiau nemažėjančią heroino problemą“. Praėjus su heroinu susijusių problemų mažėjimo dešimtmečiui, kuris tęsėsi nuo 1990 m. iki 2000 metų, su opioidų vartojimu susijusių rodiklių tendencijos (augantis gydymo poreikis, mirčių skaičius, konfiskavimo atvejai) vis dar kelia didelį susirūpinimą. „Nors šiuo metu neturime įrodymų, kad grįžtama prie epideminio heroino vartojimo paplitimo, kuris buvo nuo 1980 iki 1990 metų, šio narkotiko vartojimas vis dar kelia nemažų sveikatos ir socialinių problemų,“ – sako **EMCDDA valdančiosios tarybos pirmininkas Marcel Reimen**. „Bet kurie požymiai, rodantys, kad padėtis gali prastėti, turi kelti rimtą susirūpinimą.“

EMCDDA skaičiavimais, **Europos Sąjungoje** ir **Norvegijoje** yra nuo 1,2 iki 1,5 milijono probleminių opioidų vartotojų, daugumą jų – heroino vartotojai. Nauji duomenys taip pat rodo, kad vis dar atsiranda naujų heroino vartotojų, nors ir nedaug. Sprendžiant iš 19 šalių pateiktos informacijos, bendras naujų pacientų, kurie kreipėsi dėl gydymo nuo heroino, kaip pagrindinio narkotiko, priklausomybės skaičius 2007 m. buvo 6 proc. didesnis

negu 2002 m. (žr. TDI-1 pav., ii dalį). 2006–2007 m. aštuonios šalys pranešė, kad pradedančiųjų gydytis nuo heroino kaip pagrindinio narkotiko priklausomybės skaičius ir procentas tarp visų kitų pacientų padidėjo.

1990–2006 m. Europoje kiekvienais metais buvo pranešama apie 6 400–8 500 narkotikų sukeltų mirčių atvejų, kurių dauguma buvo susiję su opioidų vartojimu (paprastai daugiau nei 85 proc.). 2000–2003 m. bendra narkotikų sukeltų mirčių kreivė leidosi žemyn, tačiau naujais duomenimis rodo, kad ji vėl pakilo aukštyn. 2007 m. 13 iš 18 duomenis pateikusių šalių užregistravo padidėjimą palyginti su praėjusiais metais (DRD-2 lentelė, i dalis).

Nuo 2002 m. iki 2007 m. heroino konfiskavimo atvejų **Europos Sąjungoje** ir **Norvegijoje** daugėjo vidutiniškai po 4 proc. per metus. 2007 m. buvo užregistruota maždaug 56 000 tokių atvejų (palyginimui 51 000 atvejų 2006 m.), daugiausia **Jungtinėje Karalystėje** (SZR-7 lentelė). Nors po 2002 m. bendras konfiskuotas heroino kiekis **Europos Sąjungoje** ir **Norvegijoje** mažėjo, jis vėl padidėjo nuo 8,1 tonos 2006 m iki 8,8 tonų 2007 m. **Turkija**, svarbi į ES įvežamo heroino tranzito šalis, pranešė apie rekordinį konfiskuotą heroino kiekį -13,2 tonų 2007 m., palyginimui - 2,7 tonos 2002 m. (SZR-8 lentelė, 6 skyrius, 9 lentelė).

Nauji duomenys patvirtina, kad kanapių vartojimas mažėja, ypač tarp jaunimo

Apie 74 mln. (15–64 metų amžiaus) europiečių yra bent kartą gyvenime bandę vartoti kanapių, apie 22,5 mln. iš jų vartojo kanapes praėjusiais metais. Taigi Europoje kanapės vis dar lieka didžiausiu vartojamu neteisėtu narkotiku (3 skyrius, 3 lentelė). Bet po žymaus vartojimo pakilimo 1990 -2000, metais nauji Europos duomenys patvirtina praėjusiųjų metų ataskaitos išvadas, kad šio narkotiko populiarumas ypač mažėja tarp jaunimo.

Ši tendencija, kaip rodo **ESPAD** tyrimai ⁽²⁾, ypač pastebima tarp moksleivių (15–16 metų amžiaus). Dauguma **Vakarų Europos** šalių, taip pat **Kroatija** ir **Slovėnija** pranešė, kad 2007 m. kanapių vartojimo bent kartą gyvenime atvejų sumažėjo arba išliko tiek pat po didelio arba augančio tokio vartojimo paplitimo, užregistruoto iki 2003 m. **ESPAD** atliktų tyrimų metu. Daugelyje **Vidurio** ir **Rytų Europos** šalių iki 2003 m. didėjusios kanapių vartojimo tendencijos dabar laikosi nepakitusios (tik **Slovakija** ir **Lietuva** praneša apie 3 proc. padidėjimą). Trečioji šalių grupė, daugiausia **Šiaurės ir Pietų Europoje**, išsiskiria tuo, kad jose nuo XX a. dešimtojo dešimtmečio vidurio arba pabaigos iki 2007 m. išsilaikė bendras stabilus arba nedidelis kanapių vartojimo bent kartą gyvenime lygis (3 skyrius, 4 pav.). Mokyklų apklausos duomenys **JAV** ir **Australijoje** taip pat rodo mažėjančias tendencijas (EYE-1 pav., xii dalis).

Turimi duomenys taip pat rodo, kad 2002–2007 m. kanapių vartojimas praėjusiais metais tarp moksleivių (15–34 metų amžiaus) nekito arba mažėjo (GPS-4 pav., ii dalis). Bet reguliariai ir intensyviai kanapes vartojančių asmenų skaičius Europoje teikia mažiau optimizmo. Tikėtina, kad iki 2,5 proc. visų jaunų europiečių vartoja kanapes kasdien, o tai yra didelė riziką patiriančių gyventojų dalis, kuriai gali reikėti pagalbos. Tarp šiai gyventojų daliai skirtų naujoviškų atsakomųjų priemonių yra ir internetu teikiamos gydymo nuo narkotikų priklausomybės intervencijos, kurių pirmąją apžvalgą **EMCDDA** pradėjo 2009 m. ⁽³⁾.

Kelių narkotikų vartojimas didina riziką ir apsunkina gydymą

„Šiuo metu Europoje plačiai paplitę įvairūs kelių narkotikų vartojimo būdai, ir dauguma problemų, su kuriomis susiduriame, kyla arba komplikuojasi būtent dėl kelių skirtingų medžiagų vartojimo kartu,“ – teigiama ataskaitoje. Kartu su ataskaita šiandien skelbiama speciali apžvalga „*Kelių narkotikų vartojimas. Vartojimo būdai ir atsakomosios priemonės*“ ⁽⁴⁾. Joje apžvelgiamas moksleivių elgesys (15–16 metų amžiaus), jaunų suaugusiųjų (15–34 metų) ir probleminių narkotikų vartotojų.

Iš 22 šalyse apklaustų moksleivių (15–16 metų amžiaus) 20 proc. prisipažino per paskutinį mėnesį vartoję alkoholį ir cigaretes, 6 proc. kanapes kartu su alkoholiu ir (arba) cigaretėmis ir 1 proc. kanapes su alkoholiu ir (arba) cigaretėmis ir dar vienu narkotiku (ekstaziu, kokainu, amfetaminais, LSD arba heroinu). Tyrimai rodo, kad kelių narkotikų vartojimas tarp moksleivių gali didinti toksiško poveikio ir lėtinių sveikatos problemų riziką vėlesniame gyvenime. Atrodo, kad strategijos, skirtos aplinkai, kurioje jaunimas vartoja narkotikus ir alkoholį (pvz., narkotikų ir alkoholio įstatymų vykdymas, saugesnės klubų taisyklės), gali apsaugoti sveikatą naktinio gyvenimo aplinkoje.

Tarp jaunų suaugusiųjų (15–34 metų amžiaus) kelių narkotikų vartojimas rodo įsisenėjusį medžiagų vartojimą ir yra susijęs su didesne rizika. Šioje grupėje dažnai arba daug alkoholio vartojantys asmenys du ar net šešis kartus dažniau nei kiti yra vartoję kanapių per praėjusius metus ir nuo dviejų iki devynių kartų dažniau yra vartoję kokainą per tokį pat laikotarpį.

Kelių narkotikų vartojimas ypač paplitęs tarp probleminių narkotikų vartotojų ir gali apsunkinti ir taip nelengvą jų sveikatos būklę, versti juos dar labiau rizikuoti ir sukelti skaudžias pasekmes (pvz., dėl mirtinų perdozavimų). Neseniai atliktoje 14 šalių duomenų analizėje nustatyta, jog daugiau nei pusė (57 proc.) gydytis pradedančių asmenų prisipažino, kad be pagrindinės medžiagos, dėl kurios jie kreipėsi pagalbos, yra vartoję dar bent vieną probleminį narkotiką. Toksikologų išvadose po mirtinų (dažniausiai heroino) perdozavimų dažnai nurodoma, jog rasta daugiau nei viena medžiaga, vadinasi, didelė tokių mirčių dalis gali būti susijusi su kelių narkotikų vartojimu.

Nors specialių programų vis dar reta, taikomos intervencijos, pavyzdžiui, gydymas opioidų pakaitalais ir nenumatytų aplinkybių valdymas, duoda tam tikrus teigiamus rezultatus mažinant kelių medžiagų vartojimą kartu. Kelių narkotikų vartojimo tarp probleminių narkotikų vartotojų valdymas – sudėtingas uždavinys, keliantis sunkumų paslaugas teikiantiems gydymo profesionalams.

Alkoholis – pagrindinis medžiagų vartojimo problemos Europoje veiksnys

„Pagrindinis medžiagų vartojimo problemos Europoje veiksnys – alkoholio vartojimas kartu su kitomis medžiagomis,“ – teigiama ataskaitoje, pabrėžiant, kad beveik visada, kai vartojami keli kvaišalai, vienas jų yra alkoholis. Iš paskutinės 2007 m. **ESPAD** atliktos apklausos matyti, kad 43 proc. moksleivių per praėjusias 30 dienų „gausiai epizodiškai gėrė“ (penki ar daugiau gėrimų išgertuvių metu) Atliekant 2003 m. ir 2007 m. apklausas, tokio elgesio padidėjimas ypač buvo pastebimas tarp mergaičių, kurio paplitimas išaugo nuo 35 proc. iki 42 proc. Išgertuvėse dažnai kartu vartojami narkotikai, taigi taip didėja jaunimo patiriamų neigiamų pasekmių rizika.

„Asmuo, patiriantis problemų dėl priklausomybės tik nuo vienos medžiagos, tampa išimtimi,“ – sako **EMCDDA direktorius Wolfgang Götz**. „Vis dažniau Europoje kyla problemų dėl skirtingų teisėtų ir neteisėtų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo kartu. Ši realybė ne tik veda prie sunkesnių pasekmių, bet taip pat meta iššūkį (kelia sunkumų) gydymo nuo narkotikų priklausomybės tarnyboms, nes reikia reaguoti į sudėtingesnes problemas. Be to, mūsų politikos perspektyvoje turi atsispindėti, kad kombinuotas narkotikų vartojimas kartu su alkoholiu tampa pagrindine mums kylančių problemų ypatybe“.

Pastabos

⁽¹⁾ Kelių narkotikų vartojimas – tai skirtingų teisėtų ir neteisėtų narkotikų vartojimas kartu arba vienas po kito.

⁽²⁾ Alkoholio ir kitų narkotikų tyrimo projektas Europos mokyklose (ESPAD). Tyrimai atlikti 1995, 1999, 2003 ir 2007 m. Žr. <http://www.emcdda.europa.eu/themes/young-people>

⁽³⁾ Žr. Insights Nr. 10 adresu <http://www.emcdda.europa.eu/publications/insights>

⁽⁴⁾ Žr. „Pasirinktą temą“ apie kelių narkotikų vartojimą. Šiandien taip pat skelbiama „Pasirinkta tema“ *Su narkotikais susiję nusikaltimai. Bausmių skyrimas ir kitos pasekmės*. Abi pasirinktos temos skelbiamos anglų kalba adresu <http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues> kartu su santrauka, išversta į įvairias kalbas.

2009 m. metinėje ataskaitoje pateikti duomenys apima 2007 m. arba praėjusius metus, apie kuriuos turima duomenų.

Šiame pranešime spaudai minimus skaičius ir lenteles galima rasti 2009 m. statistikos biuletenyje:

<http://www.emcdda.europa.eu/stats09>

Informacija apie visus *Metinės ataskaitos* produktus, pranešimus spaudai, paslaugas bei renginius ir nuorodos į juos pateiktos adresu: <http://www.emcdda.europa.eu/events/2009/annual-report>

Narkomanijos problemų sprendimas

Metinės ataskaitos 2 skyriuje pateikiama narkomanijos problemų sprendimų Europoje apžvalga. Joje apžvelgiamos tokios sritys kaip prevencija, gydymas, žalos mažinimas, socialinė integracija ir narkotikų įstatymų vykdymas. Kituose skyriuose, skirtuose konkrečioms medžiagoms, taip pat kalbama apie jų keliamų problemų sprendimus.